

نشریه علمی تمدن اسلامی و دین پژوهی

سال اول / شماره دوم / زمستان ۱۳۹۸

بررسی ظرفیت های تمدن سازی در جهان اسلام با تکیه بر پیاده روی اربعین

محسن پرویش^۱

(۳۰ - ۴۷)

چکیده

پویایی تمدن اسلامی، مساله ای است که همه محققان و نویسندگان منصف بر آن اذعان دارند، چرا که این تمدن بهترین تمدن بشری است که همه ابعاد وجودی انسان را در بر می گیرد. یکی از مهم ترین ظرفیت های تمدنی اسلام در طول تاریخ، اربعین حسینی است که توانسته است الهام بخش و الگوساز در احیای تمدن اسلامی باشد به آن دلیل که مسیر صحیح را از مسیر غلط در تمدن اسلامی برای ما روشن می سازد، البته هنگامی می توان از اربعین و تاثیر آن بر تمدن سازی اسلامی سخن گفت که ابتدا درک صحیحی و روشنی از مفهوم تمدن داشته باشیم. آنچه در چند سال اخیر چشم جهانیان را به خود خیره کرده است و پتانسیل فراوانی برای نشان دادن تمدن نوین اسلامی دارد، پیاده روی اربعین می باشد. ظرفیت هایی که ابعاد گوناگونی از جمله مذهبی، فرهنگی، سیاسی و... می تواند داشته باشد اما بدون شک مهم ترین ظرفیت اربعین حسینی همگرایی جوامع اسلامی می باشد، چرا که پیاده روی اربعین مختص یک مذهب یا فرقه نمی باشد بلکه خیل عظیمی از مردم تحت لوای پرچم اسلام در آن حضور دارند، لذا مطالعه حاضر به روش کتابخانه ای- اسنادی به ترسیم و تبیین ظرفیت های تمدن ساز پیاده روی اربعین می پردازد.

واژگان کلیدی: اربعین، تمدن سازی، قیام و مقاومت، ظرفیت ها و پیاده روی.

^۱ - دکترای تاریخ ایران بعد از اسلام دانشگاه بین المللی امام خمینی - mohsen.parvish@yahoo.com

مقدمه

تمدن اسلامی از پیشینه بسیار زیادی در میان تمدن های انسانی به حساب می آید. تمدن اسلامی در عرصه زندگی اجتماعی و فردی مسلمانان را می توان از گسترده ترین تمدن ها دانست چون که تمدن اسلامی، منحصر به یک قوم و نژاد نبود، بلکه نگاهی جهانی داشت. در این بین، گردهمایی جهانی اربعین می تواند ظرفیت های مهمی در تمدن سازی داشته باشد، زیرا این پیاده روی به حرکت عظیم و بی بدیل جهانی تبدیل شده است که بین جوامع، وحدت، اتحاد و انسجام بوجود آورده است. پیاده روی اربعین یک پدیده دینی و اجتماعی در مقیاس جهانی می باشد که مختص مسلمانان و شیعیان نمی باشد بلکه هرکسی که عاشق حسین و مسیر حق است و به مبانی و چارچوب های اعتقادی امام حسین (ع) ایمان دارد، در این تجمع میلیونی شرکت می کند. در واقع این گردهمایی جهانی مرزهای جغرافیایی، سیاسی، و مذهبی را درنور دیده است که می تواند پیام اسلام را که دین صلح، وحدت و حق طلبی می باشد به جهانیان مخابره نماید، از این رو، باید ظرفیت های تمدن ساز پیاده روی اربعین شناخته شود چرا که این مسأله یک رخداد فرهنگی، تمدنی بزرگی می باشد که می تواند انسان ها را به سوی امت واحده اسلامی با محوریت امام حسین (ع) سوق دهد، بنابراین، لازم است با رویکرد تمدنی، ظرفیت های اربعین بازخوانی و نقشه ای جامع جهت تحقق تمدن اسلامی طراحی شود تا ظرفیت ها و پتانسیل جهان اسلام در مسیر واقعی خود قرار گیرد، لذا محور اصلی این مقاله بر یافته هایی استوار است که از پاسخ به پرسش های زیر به دست آمده است:

۱. مهم ترین مؤلفه ها و شاخصه ها در پیاده روی اربعین برای تمدن سازی اسلامی کدام است؟

۲. چگونه می توان از ظرفیت های اربعین در جهت شکل گیری یک جنبش جهانی حق طلبی و عدالت خواهی استفاده نمود؟

بر اساس فرضیه محقق، مؤلفه های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی این جریان عظیم، تواضع، توسل، مشارکت مردمی، ولایت پذیری، استکبارستیزی، سخاوت، برکت و تعاون می باشد.

فرضیه دوم پژوهش بر این امر استوار است که با توجه به ظرفیت عظیم معنوی و فرهنگی، تجمع اربعین می تواند فرصتی مناسب و استراتژیک برای شکل گیری یک جنبش جهانی حق طلبی و حق خواهی باشد.

در مورد اربعین و ابعاد گوناگون آن تاکنون مقالات و کتاب هایی تألیف شده است ولی در زمینه موضوع مقاله حاضر، برغم مطالب گسترده و پراکنده در منابع اصلی یا بعضی از تحقیقات اخیر، پژوهش

منسجم و مستقل مبتنی بر بررسی و تحلیل ظرفیت های تمدن سازی پیاده روی اربعین در جهان امروز انجام نگرفته است.

تعاریف مفاهیم

واژه تمدن به معنی اقامت گزیدن در جایی می باشد. (جوهری، ۱۳۷۶، ج ۶: ۲۲۰۱؛ ابن منظور، ۱۴۱۴: ج ۱۳، ۴۰۲) همچنین تمدن به معنای حسن معاشرت هم گرفته شده است (جان احمدی، ۱۳۸۶: ۲۴) اما اصطلاح تمدن در قرن ۱۸ میلادی بوجود آمد (توسی، ۱۳۷۷: ۱۵) که هر یک از نویسندگان و محققین تعریفی از آن ارائه نمودند. برخی آن را نظام اجتماعی اعم از سیاسی، اقتصادی، حقوقی و تربیتی در یک قلمرو بزرگ نامیدند. (آشوری، ۱۳۸۱: ۱۲۸) ویل دورانت هم در تعریف تمدن می نویسد: تمدن عبارت است از برقراری نظم اجتماعی و جامعه پذیری برای همکاری و تعاون میان انسان ها است که زمینه را برای مقبولیت یک فرهنگ فراهم می سازد. (دورانت، ۱۳۶۵، ج ۱: ۳) یا این که لیتون تمدن را مجموعه اعمال و آرایبی توصیف می کند که در هر جامعه، افراد انسانی آن را از بزرگ ترها فرا می گیرند و به نسل جوان، تحویل می دهند. (لیتون، ۱۳۳۷: ۳) خواجه نصیرالدین طوسی نیز، در اخلاق ناصری تمدن را مشتق از مدینه می داند و مدینه را موضع اجتماعی اشخاص می داند که با انواع حرفه ها و صنعت های معیشت خود را می گذرانند. (طوسی، بی تا: ۲۱۰) امروزه تمدن را مترادف با واژه شهر و شهرنشینی می گیرند. (آذرنگ، ۱۳۹۰: ۱۵)

در این بین، تمدن اسلامی را می توان تمدنی نام نهاد که همه مؤلفه های آن مبتنی بر دین اسلام باشد. در تمدن اسلامی ارزش انسان ها بر پایه تقوا و اطاعت از خداوند ارزش گذاری می شود. تمدنی که در سرزمین حجاز توانست به رغم محرومیت از مدیریت و کارایی مناسب به میزانی از پیشرفت و تمدن اسلامی برسد. (نصر، ۱۳۸۴: ۱۱) تمدن اسلامی همچنین بیان کننده همه جنبه های سیاسی و فرهنگی و اقتصادی جامعه است که ابعاد وجودی فرد و جامعه را پوشش می دهد. (مدیریت حوزه علمیه قم، ۱۳۸۳: ۱۱۳)

تمدن سازی هم به معنای حرکت جامعه به سمت متمدن شدن، و ایجاد جامعه متمدن مبتنی بر توسعه و پیشرفت در ابعاد مادی و معنوی می باشد. یکی از ظرفیت های مهم در تمدن سازی پیاده روی اربعین می باشد، چرا که اربعین، نگاه و افق آینده را برای ما ترسیم می کند. تمدن سازی بر پایه اصولی شکل می گیرد که آن حرکت، دارای مسیر و در نهایت هدف و مقصد باشد. این تمدن سازی آثاری را بوجود می آورد که می تواند رفتارها و زندگی ما را جهت دهی نماید.

عوامل و مؤلفه های تمدن ساز

ابتدا به مؤلفه ها و عوامل تمدن ساز و سپس، به شاخص ها و ظرفیت هایی که در پیاده روی اربعین وجود دارد، مهم ترین مؤلفه های تمدن ساز عبارتند از:

۱. **امت سازی:** تشکیل امت خواستگاه قرآنی دارد. در واقع، جمعیتی هم عقیده یک امت را تشکیل می دهند. مانند بیعت مسلمانان با پیامبر (ص) یا پیاده روی اربعین. یکی از عواملی که می تواند در امت سازی به عنوان یک مؤلفه تمدن ساز نقش داشته باشد، حس اخوت و برادری است. قرآن کریم در این باره می فرماید: «انما المومنون اخوة: مؤمنان با یکدیگر برادر هستند.» (حجرات: ۱۰) و اگر رنج و مشکلی برای یکی از آنها پیش بیاید همه مسلمانان نسبت به آن احساس همدردی و همدلی می کنند که این عامل می تواند در همبستگی و یکپارچگی ملت های کنونی، تأثیرگذار باشد. در واقع، قرآن، وحدت و یکپارچگی میان مسلمانان را یک عامل مهم در تمدن می داند. «واعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا» (آل عمران: ۱۰۳)

امت اسلامی، بر محور امام حسین (ع) نظام ارتباطی خود را بازتعریف می کند. این امت بر پایه شجاعت، بصیرت، دشمن شناسی و دیگر شاخصه ها قرار دارد، از این رو، پیاده روی اربعین هم، همه قومیت های مختلف با سلايق مختلف سیاسی، فرهنگی و... را در کنار هم جمع کرده است، البته امت سازی به همین سادگی نیست بلکه باید الزامات و بسترهای آن فراهم شود. یکی از بسترهای آن، اجرای کامل امر به معروف و نهی از منکر می باشد، همچنین بیداری اسلامی که در کشورهای اسلامی منطقه خاورمیانه به وجود آمده است، بهترین فرصت برای امت سازی است.

۲. **عدالت گستری:** از مهم ترین عناصر جامعه تمدن ساز، عدالت گستری، عدالت خواهی و عدالت محوری است که تحقق این محورها، جامعه را به تمدن سازی سوق می دهد. عدالت در آموزه های اسلامی و سیره معصومین (ع) از اهمیت زیادی برخوردار است. جامعه ای دارای تمدن است که بتواند در میان همه مردم برای تأمین نیازهای شان به عدالت رفتار نماید. یکی از اقدامات امام حسین (ع) اجرای عدالت بود. امام حسین به دنبال این بود تا از حقانیت دین اسلام در مسیر حق و اجرای عدالت دفاع کند. امام حسین (ع) و یارانش، جان خود را برای برپایی این مهم فدا کردند. عدالت به معنای برخورداری همه از حقوق اسلامی و انسانی و رعایت یکسان حق میان همه و همه را به يك چشم دیدن در نهضت عاشورا متجلی است. (محدثی، ۱۳۸۳: ۷۵)

امام حسین (ع) همواره مدافع عدالت طلبی و ستم ستیزی بود. امام حسین (ع) در نامه‌ای به مردم کوفه در این رابطه می‌نویسد: «فَلَعَمْرِي، مَا الْإِمَامُ إِلَّا الْحَاكِمُ بِالْكِتَابِ، الْقَائِمُ بِالْقِسْطِ، الدَّائِمُ بِدِينِ الْحَقِّ، الْحَاسِبُ نَفْسَهُ عَلَى ذَاتِ اللَّهِ ۖ: به جان خودم سوگند، امام و پیشوا تنها کسی است که برابر کتاب خدا داوری کند. دادگر و متدین به دین حق باشد. وجود خویش را وقف و فدای فرمان خدا کند.» (شیخ مفید، ۱۳۸۸: ۲۰۴)

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرمایند: «تمام آثار و گفتار آن بزرگوار و نیز گفتاری که درباره آن بزرگوار از معصومین (ع) رسیده است، این مطلب را روشن می‌کند که غرض، اقامه حق و عدل و دین خدا و ایجاد حاکمیت شریعت و برهم زدن بنیان ظلم و جور و طغیان بوده، استغرض ادامه راه پیامبر اکرم و دیگر پیامبران بوده است که یا وارث آدم صفوه الله یا وارث نوح نبی الله و معلوم است که پیامبران هم برای چه آمدند: ليقوم بالقسط، اقامه قسط و حق و ایجاد حکومت و نظام اسلامی (خامنه ای، ۱۳۶۸: ۱۱ مرداد) بنابراین مسلمانان معتقد به راه امام حسین (ع) و نهضت ایشان وارد پیاده روی اربعین می‌شوند و باب گفتگو را با جهانیان باز می‌کنند چرا که اربعین به محلی برای گفت وگو تبدیل شد که محور آن پیام امام حسین (ع) است که برای عدالت خواهی و استقرار صلح و آرامش شهید گشت.

۳. استقامت و آمادگی همه جانبه در برابر دشمن: برای تمدن سازی پایداری در برابر مشکلات و صبر و مقاومت در مقابل دشمنان یک اصل زیربنایی است. قرآن می‌فرماید: «وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلُمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلُمُونَ كَمَا تَأْلُمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا: و از تعقیب دشمن سست نشوید (چه اینکه) اگر شما درد و رنج می‌بینید، آنها نیز همانند شما درد و رنج می‌بینند، ولی شما امیدی از خدا دارید که آنها ندارند و خداوند دانا و حکیم است.» (نساء: ۱۰۴) در واقع، برای تمدن سازی باید تهدیدها را به فرصت‌ها تبدیل کنیم همان گونه که انقلاب اسلامی این امر را به خوبی انجام می‌دهد. یکی از مؤلفه های تمدن ساز نهضت امام حسین (ع) مقابله با توطئه‌ها دشمنان بشریت است، چرا که از نفوذ محرم و نهضت حسینی واهمه دارند و به همین دلیل، تلاش می‌کنند تا این مسأله را از مسلمانان سلب نمایند و عزاداری حسینی را که الگو و متدی برای بیداری، مقاومت و ایستادگی در برابر ظالم می‌باشد را به انحراف بکشانند. هدف امام حسین (ع) زنده کردن روح مقاومت اسلامی در جامعه بود. با این که ایشان در اثر ایمان قوی و اعتقاد راسخ از صبر و شکیبایی والایی برخوردار بودند، ولی باز هم آن حضرت با توجه به حساسیت شرایط و استثنایی بودن حادثه در مواردی بانوان و دختران خردسال و اصحاب و یارانش را به استقامت و پایداری و صبر و شکیبایی توصیه می‌نمود و با بیانات مختلف و ترسیم پاداش های معنوی و اخروی آنان را تقویت و بر دل های شان نیرو و آرامش می‌بخشید و برای استقبال از شهادت و اسارت، آماده تر و دلگرم تر می‌ساخت و این جملات

در تقویت روحی و ایجاد اعتماد و توکل در آنان آنچنان مؤثر بود که نه از مواجه شدن با نیزه و شمشیر، در خود ترس و واهمه راه دادند و نه از قطعه - قطعه شدن پیکرشان، احساس درد و رنج نمودند، سیلی و تازیانه دشمن نتوانست کودکان را مرعوب کند و شماتت و استهزایش در بانوان، موجب شکست روحی آنان نگردید. (نجمی، ۱۳۷۵: ۷۸) ایشان خطاب به حضرت زینب می فرمایند: "إيهّا يا أختها! إتّقي الله، وتَعَزّي بعزاء الله، واعلمي أنّ أهل الأرض يموتون وأنّ أهل السماء لا يبقون" (مقرم، ۱۴۲۶: ۲۱۷)

۴. اصلاح گری: یکی دیگر از مؤلفه های تمدن ساز اصلاح گری می باشد. اصلاح گری یعنی تغییر فرد و جامعه بر اساس ارزش ها و اصول دین که یکی از مصادیق بارز آن امر به معروف و نهی از منکر می باشد. شهید مطهری در بیان اصلاح گری می گوید: «اصلاحات جزئی و آرام آرام، کمک به مبارزه انسان حق جو و حق طلب با انسان منحط است و آهنگ حرکت تاریخ را به سود اهل حق تند می نماید و برعکس فسادها، تباهی ها، فسق و فجورها کمک به نیروی مقابل است و آهنگ حرکت تاریخ را به زیان اهل حق کند می نماید.» (مطهری، ۱۳۹۰، ج ۲۴: ۴۲۸) امام زمان (عج) نیز تحت عنوان مصلح جهانی، به اصلاح دنیای پس از ظهور اقدام می کند. این اصلاح گری در نهضت عاشورا به روشنی دیده می شود. اصلاح گری یکی از محورهای اساسی قیام امام حسین (ع) بود که از اهداف بزرگ این نهضت، اصلاح جامعه، احیای دین و به کرسی نشاندن حق است. اصلاح گری که به شکل امر به معروف و نهی از منکر تجلی می یابد به نهضت حسینی این شایستگی را داده است تا برای همیشه زنده بماند و آموزنده نسل های گذشته و حال و آینده گردد به طوری که ایشان می فرمایند: «همانا من برای طلب اصلاح امت جدم قیام کرده ام و اراده کرده ام اینکه امر به معروف و نهی از منکر کنم.»

۵. بسیج گری: منظور از بسیج گری به عنوان یک مؤلفه تمدن ساز، مشارکت بسیج توده های مردمی در جهت آرمان مشترک و بکارگیری آنها در ساختن نظم نوین اجتماعی است. چارلز تیلی بسیج را فرآیندی می داند که به واسطه آن، گروهی از حالت مجموعه منفعلی از افراد، به مشارکت کننده فعال در زندگی عمومی تبدیل می شوند. (تیلی، ۱۳۸۵: ۱۰۴) این قدرت بسیج گری یکی از عناصر اصلی تمدن سازی در پیاده روی اربعین می باشد. این بسیج گرایی مورد تاکید خداوند نیز می باشد. چنان که خداوند در قرآن می فرماید: "وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا" (آل عمران: ۱۰۳)

شاخص ها و ظرفیت های تمدن ساز پیاده روی اربعین

تمدن بدون مبنا و زمینه قبلی پدید نخواهد آمد؛ مبنای تمدن و نیروی حرکت دهنده آن فرهنگ است؛ این فرهنگ است که جامعه را به پیش می برد؛ به آن اوج بخشیده و به مرحله ای می رساند که با یک رخداد با یک جرقه و یا یک تکان شدید تمدنی از دل خاک سر بر می آورد؛ افزون بر این، فرهنگ هویت بخش به تمدن ها و وجه متمایز کننده آن ها از یکدیگر نیز به شمار می رود؛ یعنی این فرهنگ است که به مبنای قضاوت انسان ها درباره یک تمدن شکل می دهد. (ابراهیم نژاد، ۱۳۹۶: ۲۳)

از دیگر سو، تمدن تجلی بخش و پدید آورنده فرهنگ در گستره جامعه است؛ یعنی ارزش ها، باورها و اعتقادات برای نهادینه شدن و فراگیری خود؛ نیازمند به ساز و کارها و بسترهای عینی مناسبی هستند که آن را تمدن می نامند؛ افزون بر اینکه پیشرفت تمدن و ثبات آن پایه های فرهنگ را استوار می سازد، زوایای آن را گسترش می دهد. (همان) یکی از این فرهنگ ها، فرهنگ پیاده روی اربعین حسینی می باشد که ظرفیت های فراوانی برای ایجاد تمدن اسلامی دارد.

تجلی وحدت مردم در پیاده روی اربعین بهترین الگوی تمدن ساز است، چرا که اربعین جلوه گاه شعائر دینی می باشند و ظرفیت های تمدنی بسیاری در خود جای داده اند که تحقق تمدن اسلامی و امت واحد را میسر می سازد. تجلی وحدتی که اربعین مشاهده می شود، بهترین الگوی تمدن ساز است. «محبت به دیگران، از سر عشق به انسان های دیگر احترام گذاشتن، تواضع و خلوص بالای انسانی و میل به از خود و مال خود گذشتن در راه اعتلای مکتب و پیام عاشورا ... همه اینها نشان از شکل گیری زیباشناسی الهی و نظام تمایلات ناب انسانی بر مدار حب به خدا و اولیاء الهی دارد که تفاوت جوهری با نظام تمایلات دنیای مدرن بر مدار حب به دنیا و خودپرستی می باشد. در تبیین این معنا ابتدا باید توجه داشت که تغییر تمایلات اجتماعی خاستگاه اولیه شکل گیری هر تمدنی می باشد و این ادعا با مطالعه تاریخی به خوبی قابل اثبات است چرا که نقطه عزیمت تحول تمدنی، تغییر در تمایلات، عاطفه ها و زیباشناسی اجتماعی می باشد.» (جمالی، ۱۳۹۵: ۳۸)

پیاده روی اربعین نشان می دهد که دین اسلام و نهضت حسینی فعال، پویا و کارآمد می باشد. از طرفی پایه اندیشه تمدن اسلامی نیز بر مدار مذهب قرار می گیرد لذا جهان اسلام باید از این ظرفیت و پتانسیل به نحو مطلوب استفاده نماید و با بسط و گسترش فرهنگ اربعین گامی بلند در راه تشکیل و تحقق تمدن نوین اسلامی بردارند، چرا که در هر تمدن و جریان تمدن سازی یک سری عواملی از جمله اندیشه، احساسات و ... نقش دارند که این عوامل را در راهپیمایی عظیم اربعین شاهد هستیم، چرا که این گردهمایی جهانی محلی برای تبادل فکری و فرهنگ اسلامی است. بنابراین، پدیده بی نظیر پیاده

روی اربعین می تواند به حفظ و گسترش ارزش های اصیل تمدن اسلامی کمک کند. مهم ترین شاخصه ها و مولفه های تمدن ساز پیاده روی اربعین عبارتند از:

۱. **نمایش مفهوم امت با رهبری و هدفی واحد:** اربعین یکی از مناسک و آئین های مذهبی می باشد که به دلیل فراملیتی بودن می تواند ظرفیت های بسیاری را در زمینه سازی تحقق امت واحده بوجود آورد. یکی از ظرفیت های عظیمی که در پیاده روی اربعین وجود دارد این است که این جمعیت و تجمع میلیونی در قالب یک امت به صورت کوتاه و موقت صورت بندی می شود. علت این تقسیم بندی هم این است که برای مدت زمانی کوتاه، تمامی افرادی از تمام اقصی نقاط گیتی در واقع یک نفر هستند که به دنبال یک هدف و با رهبری مشخص در حرکت هستند. نکته خارق العاده در این پیاده روی عظیم این است که چگونه در فضای ناامنی که گروه های افراطی به آن دامن زده اند این گردهمایی به صورت سالم و در امنیت کامل برگزار می شود. از سوی دیگر، در این گردهمایی ممکن است افراد با زبان ها و گرایشات مختلف با هم راه بروند در صورتی که هیچ شناختی از هم ندارند. در واقع، این حرکت يك حرکت خوگوش حسینی بوده و يك امتی است که می تواند در همگرایی جهانی نقش موثری داشته باشد. اربعین این امت واحده را به نمایش می گذارد یعنی گوشه ای از عظمت امت واحده را نشان می دهد.

پیاده روی اربعین، پدیده ای جمعی است که انسان هایی از ملیت ها و قومیت های مختلف و حتی معتقدان آیین های مختلف، در آن شرکت می کنند. اجتماع گسترده ای از اقشار، پایگاه و منزلت اجتماعی که نمونه ای از امت واحده هستند. رهبر انقلاب درباره پیاده روی اربعین و تاثیر آن بر وحدت جهان اسلام می فرمایند: "حادثه عجیبی بود حادثه امسال اربعین کربلا. این راه را دشمنان اسلام و اهل بیت به خیال خود مسدود کرده بودند. ببینید چه حرکت عظیمی اتفاق افتاد! وقتی حتی جسم ها در کنار هم قرار می گیرد، این جور انعکاس پیدا می کند." (خامنه ای، ۱۳۹۳: ۱۹ دی)

مراسم اربعین یک ویژگی خاص دیگر هم دارد. هرچند اربعین مشخصاً یک مراسم شیعی است، سنی ها و حتی مسیحیان، ایزدی ها، زرتشتی ها و... نیز هم به عنوان زائر و هم به عنوان خادم زائران در این مراسم شرکت می کنند. اگر به ماهیت انحصاری آیین های دینی توجه کنیم، خواهیم دید که این اتفاق چه قدر مهم است و این تنها، یک معنا خواهد داشت: مردم - فارغ از رنگ و نژاد - حسین بن علی را نماد فراگیر، بی حد و مرز و فرامذهبی از آزادی و ایثار می دانند.

اربعینی که در حال ظهور است، انعکاس همان فرهنگ در این تاریخ است تا آرام آرام در فضای سیطره فرهنگ غربی، معنای خود را نشان دهد و احساس امت واحد بودن به جهان اسلام

برگردد. (طاهرزاده، ۱۳۹۰: ۵۸) عشق به امام حسین (ع) باعث شده است، انسان های آزاد اندیش، ایشان را بهترین الگو و اسوه خود بدانند. به گونه ای که «إِنَّ لِقَتْلِ الْحُسَيْنِ حَرَاةً فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لَنْ تَبْرُدَ أَبَدًا» (نوری، ۱۴۰۸، ج: ۱: ۳۱۸) بنابراین، اجتماع عظیم و میلیونی پیاده روی اربعین را باید به عنوان نمادی از امت اسلام در نظر گرفت که می تواند قابلیت ها و ظرفیت های مهمی در تمدن سازی داشته باشد. چنانچه مقام معظم رهبری در این باره می فرمایند: «به شیعیان یاد دادند این جا محل اجتماع شماس است؛ این جا میعاد بزرگی است که با جمع شدن در این میعاد، هدف جامعه شیعی و هدف بزرگ اسلامی جامعه مسلمین را باید به یاد هم بیاورید، تشکیل نظام اسلامی و تلاش در راه آن حتی در حد شهادت، آن هم با آن وضع. این چیزی است که باید از یاد مسلمانان نمی رفت و خاطره آن برای همیشه زنده می ماند، آمدن خاندان پیغمبر، امام سجاد و زینب کبری به کربلا در اربعین به این مقصود بود.» (خامنه ای، ۱۳۶۶: ۲۴ مهر)

۲. **بیداری اسلامی و تقویت روحیه مبارزه با استکبار:** بیداری اسلامی یکی از تحولات مهم جهان اسلام می باشد که ملت ها با شکستن تابوی استبداد و استکبار خواهان بازگشت جدی به اسلام و حاکمیت ارزش های دینی هستند. مقام معظم رهبری درباره بیداری اسلامی و اهمیت آن می فرمایند: «بیداری اسلامی یعنی حالت برانگیختگی و آگاهی در امت اسلامی که اکنون به تحولی بزرگ در میان ملت های این منطقه انجامیده و قیام ها و انقلاب هایی را پدید آورده که هرگز در محاسبه شیاطین مسلط منطقه ای و بین المللی نمی گنجید؛ خیزش های عظیمی که حصارهای استبداد و استکبار را ویران و قوای نگهبان آنها را مغلوب و مقهور ساخته است. شک نیست که تحولات بزرگ اجتماعی، همواره متکی به پشتوانه های تاریخی و تمدنی و محصول تراکم معرفت ها و تجربه ها است. در ۱۵۰ سال اخیر حضور شخصیت های فکری و جهادی بزرگ جریان ساز اسلامی در مصر و عراق و ایران و هند و کشورهای دیگری از آسیا و آفریقا، پیش زمینه های وضع کنونی دنیای اسلامند.» (خامنه ای، ۱۳۹۰: ۲۶ شهریور)

حضرت امام خمینی (ره) نیز بیداری اسلامی را این گونه تبیین و تفسیر می کنند: «اکنون ملت های محروم جهان بیدار شده اند و طولی نخواهد کشید که این بیداری ها به قیام و نهضت و انقلاب انجامیده و خود را از تحت سلطه ستمگران مستکبر نجات خواهند داد و شما مسلمانان پایبند به ارزش های اسلامی می بینید که جدایی و انقطاع از شرق و غرب برکات خود را دارد نشان می دهد.» (موسوی خمینی، ۱۳۸۷: ۴۰) بنابراین یکی از مؤلفه های تمدن ساز که همانا بیداری اسلامی می باشد در اربعین وجود دارد. یکی از پیام ها نهضت عاشورا بیداری می باشد. امام حسین (ع) برای این قیام کردند که افرادی که خودشان را به خواب جهالت زده بودند، بیدار کنند. امروزه نیز شیعیان می توانند با تاسی به نهضت حسینی در برابر ظالمان مقاومت و ایستادگی کنند. با بیداری اسلامی که در این زمان در برخی

از نقاط شکل گرفته است بار دیگر، زمینه تحقق امت اسلامی پدید آمده است. همان گونه که هدف امام حسین (ع) نیز در «زیارت اربعین» این چنین بیان شده است: «و بذل مهجة فيكل يستنقذ عبادك من الجهالة و حيرة الضلالة: خون خود را تقدیم تو کرد، تا انسان ها را از نادانی و گمراهی رهایی بخشد.» (قمی، ۱۴۲۱: ۲۴۹)

اربعین حسینی خود بیدارکننده اذهان خفته مردم آن روزگار بود و البته هنوز هم با گذشت هزار و اندی سال از زمان دقیق اربعین شهادت امام حسین (ع)، این کارکرد در اربعین های حسینی که از پی هم می آیند، وجود دارد. همان طور که کوفیان عصر امام حسین (ع) به امام خود پشت کردند و ایشان را در آن معرکه جنگ، تنها گذاشتند، در عوض، اربعین حسینی همه این اذهان خفته را بیدار کرد. هرچند که تا اربعین، برخی از مردم کوفه همچنان در غفلت بودند. (موسوی، ۱۳۹۵: ۱۰۲) فرهنگ عاشورا و اربعین، باعث شده است مفاهیمی همچون جهاد، شهادت و مقاومت به عنوان یک الگو برای شکل گیری حرکت های استقلال طلبانه و بیداری اسلامی در منطقه تلقی می شود. اربعین اکنون، یک فرهنگ نهضتی است که مرزهای زمان و مکان را پشت سر گذاشته و تبدیل به یک الگوی فراگیر برای مبارزه با ظلم و فساد و طاغوت و استکبار شده است. پیاده روی اربعین حسینی می تواند در هیاهوی تحولات و تحرکات منطقه که مملو از ناامنی و اغتشاش است آزادی و انسانیت و بیداری اسلامی را در مقابل گروه های افراطی و سردمداران آنها ترسیم کند. مقام معظم رهبری در این باره می فرمایند: «گروه های جنایتکار و شقاوت بار تکفیری که راه پیمائی عظیم اربعین و امنیت بی نظیر زائران حسینی، چشم آنان را کور و توطئه های خباثت آلود آنان را خنثی کرده است، به انتقام بزدلانه و فجیع دست زدند و بار دیگر چهره خبیث و مَئیت پلید خود را به همه نشان دادند. از مناطق دیگر جهان همچون نیجریه و پاکستان و افغانستان نیز خبرهای تلخ و تکان دهنده از جنایات هم مسلمانان آنها می رسد و خطر جریان تکفیری و دولت های حامی آنان را بار دیگر به همه مسلمانان و دلسوزان گوشزد می کند.» (خامنه ای، ۱۳۹۵: ۶ آذر)

اربعین حسینی را می توان الگو و کانون حرکت سیاسی و دینی جهان اسلام دانست. در واقع پیاده روی اربعین جلوه گاه مبارزه با استکبار در جهان امروز می باشد. در حماسه اربعین حسینی، میلیون ها انسان مصمم حضور پیدا کرده اند برای پشت کردن به فرهنگ یزیدی استکبار جهانی. این حضور حماسی خبر از آن می دهد که برای شیعه هویتی دیگر در حال شکوفایی است و شیعه از این طریق می خواهد به بهترین شکل با فرهنگ حضور مردم در صحنه ها از حیطة جهان استکباری عبور نماید.

(طاهرزاده، ۱۳۹۰: ۱۴) در واقع، این حضور میلیونی می تواند آثار عمیقی در هر یک از افرادی که با شور و شعور شرکت کرده اند بگذارد به طوری که هر فردی بتواند یک انسان تمدن ساز باشد.

تمام کسانی که در پیاده روی اربعین شرکت می کنند، تنها شعارشان آزادی و برائت از ظلم و ظالم است، همان گونه که مولای شان آزاده بود و در جهت از بین بردن ظالم شهید شد. این خود یکی از ظرفیت های تمدن اسلامی می باشد، چرا که تمدن اسلامی بر پایه عدالت و بر مدار از بین بردن ظلم و ستم استوار شده است. به گونه ای که خداوند نیز، این را در قرآن وعده می دهد. شیعیان با بهره گیری از تجمع عظیم روز اربعین مقابل دشمنان ایستادگی کرده و همه دنیا را به شگفتی وادار ساخته است. چنین حرکت با عظمت و با شکوهی، رعب و وحشت در دل دشمنان اسلام و مکتب اهل بیت علیهم السلام می اندازد و بدخواهان متوجه می شوند که نمی توانند عشق به حضرت سیدالشهدا علیه السلام را از دل ها بیرون کنند. (مکارم شیرازی، ۱۳۹۳: ۲۲ آذر)

۳. مبارزه با روح نظام سرمایه داری: یکی از ظرفیت هایی که اربعین بوجود می آورد، این است که در این اجتماع میلیونی خبری از روح نظام سرمایه داری با محوریت کسب ثروت و کسب درآمد نیست. بلکه ثروت طلبی جای خود را به ایثار و کرامت انسانی و انفاق می دهد. همان گونه که امام حسین برای دنیا و ثروت آن قیام نکردند: "أَنِّي لَمْ أَخْرُجْ أَشْرًا وَلَا بَطْرًا وَلَا مُفْسِدًا وَلَا ظَالِمًا وَإِنَّمَا خَرَجْتُ لِطَلَبِ الْإِصْلَاحِ فِي أُمَّةٍ جَدِّي أُرِيدُ أَنْ أَمُرَ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَسِيرَ بَسِيرَةَ جَدِّي وَآبِي عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ: من از شهر و دیار خویش نه برای راحت طلبی و وانهادن مسئولیت به راه افتاده‌ام و نه برای خوشگذرانی و بیهودگی؛ نه انگیزه‌ام ستم کاری و بیدادگری است و نه تبهکاری؛ بلکه برای اصلاح اوضاع امت جدّم قیام کردم، و می‌خواهم امر به معروف و نهی از منکر کنم، و به روش جدّم و پدرم علی بن ابی طالب عمل کنم." (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۴۴: ۳۳۰)

پیاپاده روی اربعین نیز مرزهای جغرافیایی را زیر پای می گذارد و اتحاد و برادری مثال زدنی در بین پیاپاده روها شکل می گیرد که نشان می دهد مرزهای ساخته شده تمدن غرب در این گردهمایی کنار گذاشته می شود. یکی دیگر از ظرفیت های تمدنی اربعین این ست که فاصله طبقاتی از بین می رود، چنانکه همه از هر طبقه و صنفی درصدد است تا خود را به مسیر راهپیمایی برسانند. زیارت اربعین و به خصوص پیاپاده روی در این روز در این چند سال جلوه ای خاص یافته است که مرزهای هویتی و جغرافیایی را در نور دیده است.

ادبعین به عنوان یک از مناسک و آیین های اجتماعی عظیم جهان اسلام در دنیای پر از التهاب امروز، جلوه ای خاص یافته است که به عنوان یک آیین فرا قومی، فرا زبانی، فرا ملی و حتی فرا دینی نمود یافته است و اقوام، زبان ها، ملیت ها و حتی ادیان مختلف را خطاب قرار می دهد، آن هم در دنیایی که تفوق تمدن مادی را به ظاهر پذیرفته است. (محمدی، ۱۳۹۵: ۱۷) این در حالی است که تفکرات صرفاً

مادی و بر پایه منافع شخصی که چهره ویژه ای در مکاتب سیاسی و اجتماعی غرب دارد. با گسترش در میان مسلمانان چالش بزرگی را در میان اقوام و جوامع مسلمان ایجاد نموده است. نگاه مادی غالب در تفکر تمدن غرب با امکانات نظامی که در اختیار مستکبران قرار داده است، در تعارض جدی با دستورات و تعالیم اسلام قرار دارد. این تفکر و رویکرد باعث شده است که تلاش مردمان نه بر رفع مشکلات و حوائج اقتصادی بلکه بر ثروت اندوزی و تجمل گرایی و تکیه و توجه به منافع شخص و مادی متمرکز گردد و مهم ترین مشکلی که ایجاد خواهد نمود، جلوگیری از جاری شدن فرهنگ اصیل اسلامی و به تبع آن، ایجاد مانع در تشکیل تمدن نوین اسلامی خواهد شد. (فرمپنی فراهانی، ۱۳۹۶: ۷۴۲)

۴. تقویت عقلانیت معرفتی و تربیت اخلاقی در مواجهه با اندیشه ها و گرایشات مختلف:
پیاده روی اربعین باعث تقویت عقلانیت معرفتی و اخلاقی و اجتماعی در تعاملات اجتماعی با اندیشه ها و گرایش های مختلف می باشد. مقام معظم رهبری در این باره می فرمایند: "این کسانی که این راه را طی کردند [پیاده روی اربعین] و این حرکت عاشقانه را و مؤمنانه را دارند انجام می دهند، واقعاً دارند حسنه ای را انجام می دهند. این یک شعار بزرگ است، لا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ. این بلاشک جزو شعائرالله است. جا دارد که امثال بنده که محرومیم از این جور حرکت ها عرض بکنیم که یا لیتنا کُتِّمَ فَنفُوزَ فَوْزاً عَظِیماً همان طور که عرض کردیم، این حرکت حرکت عشق و ایمان است؛ هم در آن ایمان و اعتقاد قلبی و باورهای راستین، تحریک کننده و عمل کننده است؛ هم عشق و محبت. تفکر اهل بیت و تفکر شیعی همین جور است؛ ترکیبی است از عقل و عاطفه، ترکیبی است از ایمان و عشق؛ ترکیب این دو" (خامنه ای، ۱۳۹۴: ۹ آذر)

گردهمایی اربعین این ظرفیت را دارد تا نقش مهمی در ترغیب کردن و ایجاد تفکر در مسیر پیاده روی ایفا کند و این مسأله باعث افزایش عقلانیت معرفتی و اندیشه ای در تعاملات اجتماعی با اندیشه ها و گرایش های مختلف می باشد. این گردهمایی عظیم میلیونی پیام های نهضت عاشورا را به اقصی نقاط عالم منتقل می کند.

۵. تغییر سبک زندگی اسلامی: یکی از اصول تحقق تمدن نوین اسلامی، همان چیزهایی است که متن زندگی را تشکیل داده که همان سبک زندگی می باشد، چرا که سبک زندگی روح تمدن اسلامی به شمار می رود. درباره مفهوم سبک زندگی رهبر انقلاب می فرمایند: «رفتار اجتماعی و سبک زندگی، تابع تفسیر ما از زندگی است: هدف زندگی چیست؟ هر هدفی که ما برای زندگی معین کنیم، برای خودمان ترسیم کنیم، به طور طبیعی، متناسب با خود، یک سبک زندگی به ما پیشنهاد می شود. یک نقطه اصلی وجود دارد و آن، ایمان است. یک هدفی را باید ترسیم کنیم - هدف زندگی را - به آن ایمان

پیدا کنیم. بدون ایمان، پیشرفت در این بخش ها امکان پذیر نیست؛ کار درست انجام نمی گیرد؛ بر اساس این ایمان، سبک زندگی انتخاب خواهد شد.» (خامنه ای، ۱۳۹۱: ۲۳ مهر)

رهبر معظم انقلاب سبک زندگی را بخش اساسی و مهم تمدن سازی نوین اسلامی می داند و درباره اهمیت سبک زندگی و جایگاه آن در تمدن سازی می فرماید: «اگر پیشرفت همه جانبه را به معنای تمدن سازی نوین اسلامی بگیریم این تمدن دارای دو بخش ابزاری و حقیقی و اساسی خواهد بود که سبک زندگی بخش حقیقی آن را تشکیل می دهد.» (همان)

یکی دیگر از ظرفیت های تمدن ساز اربعین سمت و سو دادن به سبک زندگی اسلامی و نزدیک کردن فرهنگ های مختلف به فرهنگ اصیل اسلامی می باشد. چرا که نمود يك تمدن، در سبک زندگی و محصولات تمدنی است. سبک زندگی و محصولات تمدنی همواره مبتنی بر فرهنگ و اندیشه های خاصی شکل می گیرد و لذا خود حاصل فرهنگ و ارزش های خاصی هم می باشند و دقت در این معنا بسیار مهم است تا آنجا که بعضی این موارد را جزو ارکان فرهنگ بر شمرده اند. (جمالی، ۱۳۹۵: ۳۶) تمدن های بشری هم برای ارائه یک الگوی سبک زندگی که در آن نیازهای اساسی انسان ها پاسخ داده می شود، بوجود آمده اند نیازهای همچون آزادی، امنیت و... یا پیاده روی اربعین یکی از جلوه های تمدن نوین اسلامی است که می تواند در ارائه سبک زندگی اسلامی کمک شایانی نماید.

مقام معظم رهبری در سخنان دیگری می فرماید: «یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی عبارت است از سبک زندگی کردن، رفتار اجتماعی، شیوه زیستن - اینها عبارت اخرای یکدیگر است - این یک بُعد مهم است؛ این موضوع را می خواهیم امروز یک قدری بحث کنیم. ما اگر از منظر معنویت نگاه کنیم - که هدف انسان، رستگاری و فلاح و نجاح است - باید به سبک زندگی اهمیت دهیم؛ اگر به معنویت و رستگاری معنوی اعتقادی هم نداشته باشیم، برای زندگی راحت، زندگی برخوردار از امنیت روانی و اخلاقی، باز پرداختن به سبک زندگی مهم است. بنابراین مسأله، مسأله اساسی و مهمی است.» (خامنه ای، ۱۳۹۲: ۱۸ شهریور) همچنین سبک زندگی اسلامی می تواند بسترهای تحقق امت اسلامی را فراهم سازد. اربعین می تواند این ظرفیت را شکل دهد و موجب شادابی و نشاط، اعتماد به نفس و آرامش برای جوامع اسلامی به ارمغان آورد. اربعین می تواند مهم ترین عامل تبادلات فرهنگی و فکری باشد که به عنوانی مؤلفه ای برای سبک زندگی و فرهنگ اصیل اسلامی در همه امور جاری زندگی باشد. همچنین پیاده روی اربعین می تواند از رسوخ سبک های غربی در فرهنگ اسلامی جلوگیری نماید. زینده جامعه اسلامی نیست که اسلام که خود منادی سبک زندگی خاص و مطلوب می باشد از سبک های غربی تقلید کند. مهم ترین شاخصه های که در پیاده روی اربعین وجود دارد که می تواند در سبک زندگی

اسلام تأثیر داشته باشد عبارتند از: تقویت ایمان، گذار از مادیات به معنویات، حس نیکوکاری، احترام به هموع، رضایت و خشنودی خدا، افزایش تعاون و امدادسانی، تقویت پایه فرهنگ جامعه پذیری تقویت باورهای دینی.

اربعین سرمایه عظیم مکتب اهل بیت علیهم السلام است. (مکارم شیرازی، ۱۳۹۵: ۳) آن که می توان با بهره گیری از آن، سبک زندگی صحیح را پایه ریزی کرد. از سوی دیگر، احیاء سبک زندگی، احیاء همه مبانی الهی و ارزشی است، به نحوی که دین بر احیاء این سنت ها، ارزش های اخلاقی و اجتماعی تاکید دارد، زیرا تبیین سبک زندگی اسلامی، جامعه را متحول می کند. (مکارم شیرازی، ۱۳۹۲: ۳۰) (مهر) بنابراین، می توان گفت که اربعین سرمایه عظیم مکتب اهل بیت علیهم السلام در ترویج سبک زندگی اسلامی است.

۶. وحدت و همگرایی جهان اسلام: یکی از ظرفیت های مهم جهان اسلام، این است که نه تنها شیعه و سنی بلکه همه ادیان در کنار هم در سایه و وحدت اسلامی در این پیاده روی عظیم حضور می یابند و از این راه، می توان اتحاد و همدلی خود را در سایه امام حسین (ع) به دنیا نشان دهند. البته باید مواظب شیطنت ها و کینه توزی های دشمن در این زمینه باشیم.

پیاه روی اربعین و ایجاد همگرایی در جهان اسلام مصداق این حدیث پیامبر (ص) می باشد که فرمودند: امت اسلامی در صورتی مسیر سعادت و خوشبختی را طی خواهند کرد و به بیراهه، ضلالت و گمراهی نخواهند افتاد که به قرآن و اهل بیت (ع) تمسک جویند. زایش داعش و اندیشه های سلفی تکفیری و کشت و کشتار که در میان امت اسلامی و کشورهای مسلمان در حال حاضر وجود دارد به خاطر دور شدن مسلمانان از مکتب اهل بیت است که چرا تنها اهل بیت، قرآن ناطق و مفسر آن هستند.

بنابراین پیاده روی اربعین بازگشت به همین حدیث پیامبر (ص) و تمسک به اهل بیت به عنوان محور وحدت می باشد. شاید به همین دلیل باشد که تروریست های سلفی تکفیری به شدت با زیارت اربعین مخالف هستند و سالانه در آستانه این مراسم تهدیدات آنها بیشتر می شود. آنها به خوبی می دانند که اندیشه ای که از درون این گردهمایی باشکوه بیرون می آید درست در نقطه مقابل فلسفه وجودی آنهاست که همان تشیت و انشقاق و پاشاندن بذر کینه و نفاق در میان امت اسلامی است. (کیهان، ۲۷ آبان ۱۳۹۵: ۶)

مقام معظم رهبری هم درباره وحدت می فرمایند «توصیه مهم دیگر، پرهیز از اختلافات مذهبی، قومی، نژادی، قبیله ای و مرزی است. تفاوت ها را به رسمیت بشناسید و آن را مدیریت کنید. تفاهم میان مذاهب

اسلامی کلید نجات است. آنها که آتش تفرقه مذهبی را با تکفیر این و آن دامن می زنند، اگر خودشان هم ندانند، مزدور و عمله شیطانند.» (خامنه ای، ۱۳۹۰: ۲۶ شهریور) حضور در پیاده روی های اربعین حسینی در واقع، حضور در همایش عظیم و عمومی برای وحدت و همگرایی در جهان اسلام می باشد. این اجتماع میلیونی ضمن ایجاد وحدت بصیرت آفرین هم می باشد. از این رو، این امر یک ظرفیت مهمی ایجاد می کند که فرهنگ ولایت را هم بشناسیم. پدیده اربعین همگرایی جهان اسلام در مقابل جریان تکفیری است. چرا که اربعین جریان های مختلف جهان اسلام را گرد هم آورده است و مصداق این آیه قرآن می باشد: «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ» مسأله مهمی که در این نمایش وحدت و اقتدار وجود دارد، این است که باید پیاده روی اربعین حسینی را به یک ظرفیت تمدن ساز تبدیل کنیم و این مراسم باشکوه و عظمت را طوری نمایش دهیم که به جلوه مهمی از وحدت مسلمین و برادری میان آنان تبدیل شود. به عبارت دیگر، این گردهمایی و حماسه پیاده روی اربعین هم پیام عاشورا را به دنیا مخابره کند و هم به جلوه ای از وحدت مسلمین حول محور سیدالشهداء تبدیل شود. اهمیت این وحدت، وقتی برای ما روشن و معلوم می شود که بدانیم گروه های تکفیری و تروریستی همانند داعش تهدید به بمب گذاری در مسیر پیاده روی اربعین می کنند، اما با عنایت خداوند و امام حسین (ع) و وحدت مسلمین نه تنها این تهدیدها سبب کم رونق شدن مراسم اربعین نشده، بلکه آن را با شکوه تر و جلوه گستر ساخته است. همبستگی در برابر تکفیری ها، از مهم ترین تأثیرات پیاده روی اربعین است.

نتیجه گیری

پیاده روی اربعین یک پدیده دینی و اجتماعی در جهان اسلام و بلکه بین ادیانی است که به یک سری مبانی و چارچوب هایی معتقد هستند که قیام امام حسین (ع) و نهضت عاشورا بر آن استوار شده است. از این رو این مقاله بر آن شد تا با رویکردی علمی، ظرفیت های تمدن ساز پدیده اربعین را مورد بررسی قرار دهد. نهضت حسینی یکی بزرگ ترین حادثه های تاریخ بشریت است که تمامی عالم هستی را تحت الشعاع خود قرار داده است. این حادثه، ظرفیت های تمدن سازی فراوانی دارد که به برخی از آنها پرداختیم. تمدن سازی پیاده روی می تواند ابعاد ناشناخته این نهضت حسینی را به جهانیان بشناساند. از مهم ترین ابعاد تمدن ساز آن، نمایش امت واحده، بیداری اسلامی و مبارزه با استکبار، مبارزه با روح نظام سرمایه داری می باشد. در جهان امروز مناسک و آئین های اجتماعی همانند اربعین حسینی می تواند ظرفیت های بسیاری را در زمینه سازی تحقق امت واحده بوجود آورد. بنابراین، نهضت حسینی نقطه عطفی برای حرکت به سوی ایجاد یک تمدن اسلامی است لذا، جوامع اسلامی می توانند با تأسی

و الگوگیری از قیام امام حسین (ع) به دنبال ایجاد یک تمدن اسلامی مبتنی بر تفکرات ایشان باشند. پیاده روی اربعین از ظرفیت های بالایی در تمدن سازی اسلامی برخوردار است چرا که در این گردهمایی میلیونی، ملیت ها مهم نیست بلکه آنچه مهم است توجه به شعائر اسلامی است. اربعین سرمایه عظیم و حماسه ای جهانی است که می توان از ظرفیت های آن برای انتقال پیام وحدت و انسجام، عدالت خواهی و ظلم ستیزی استفاده نمود. راهپیمایی ایام اربعین در عراق در حال تبدیل شدن به یک پدیده کلان فرهنگی و تمدنی در مقیاس جهان اسلام و بلکه دنیای امروز است.

کتابنامه

قرآن

- آذرنگ، عبدالحسین (۱۳۹۰). تاریخ تمدن، تهران، کتابدار.
- آشوری، داریوش (۱۳۸۱). تعریف و مفهوم فرهنگ، تهران، آگه.
- ابراهیم نژاد، محمدرضا؛ پورعباس، محمد (۱۳۹۶). "واکاوی مفهوم تمدن نوین اسلامی با رویکرد معناشناختی"، دوفصلنامه پژوهش های تمدن نوین اسلامی، شماره ۱، بهار و تابستان، ص ۱۳-۳۶.
- ابن منظور، محمد بن مكرم (۱۴۱۴). لسان العرب، بیروت، دارالتراث العربی، ج ۱۳.
- توسی، موریزیو (۱۳۷۷). "تنوع های فرهنگی و منشا تمدن های اولیه، چستی گفتگوی تمدن ها" (مجموعه مقالات)، تهران، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.
- تیلی، چارلز (۱۳۸۵). از بسیج تا انقلاب، ترجمه علی مرشدی زاده، تهران، انتشارات پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی.
- جان احمدی، فاطمه (۱۳۸۶). تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، قم، معارف.
- جمالی، مصطفی (۱۳۹۵). نقش اربعین در مهندسی تمدن اسلامی، مسجد و مهدویت، پاییز و زمستان، شماره ۲، ص ۲۷-۴۶.
- جوهری، اسماعیل بن حماد (۱۳۷۶). الصحاح، بیروت، دارالعلم للملایین.
- خامنه ای، سیدعلی (۱۳۶۶). بیانات مقام معظم رهبری در نماز جمعه تهران، مورخه ۲۴ مهر.
- خامنه ای، سیدعلی (۱۳۶۸). بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از روحانیون، مورخه ۱۱ مرداد.

خامنه ای، سیدعلی (۱۳۹۲). بیانات مقام معظم رهبری در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور با رهبر انقلاب، مورخه ۱۸ شهریور.

خامنه ای، سید علی (۱۳۹۰). سخنرانی ویژه اجلاس بین المللی بیداری اسلامی، تهران، مورخه ۲۶ شهریور.

خامنه ای، سیدعلی (۱۳۹۳). بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مسئولان نظام و میهمانان بیست و هشتمین کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی، مورخه ۱۹ دی.

خامنه ای، سیدعلی (۱۳۹۴). بیانات مقام معظم رهبری در ابتدای درس خارج فقه درباره پیاده روی اربعین، مورخه ۹ آذر.

خامنه ای، سیدعلی (۱۳۹۵). پیام مقام معظم رهبری در پی حوادث دردناک شهادت زائران در عراق و تصادف قطار، مورخه ۶ آذر.

خامنه ای، سیدعلی (۱۳۹۱). بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جوانان استان خراسان شمالی، مهر.

دورانت، ویلیام جیمز (۱۳۶۵). درآمدی بر تاریخ تمدن، ترجمه احمد بطحایی، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، ج ۱.

شیخ مفید، محمد بن محمد (۱۳۸۸). الارشاد، ترجمه حسن موسوی مجاب، قم، سرور.

طاهرزاده، اصغر (۱۳۹۰). اربعین حسینی؛ امکان حضور در تاریخی دیگر، اصفهان، لب المیزان.

طوسی، خواجه نصیر الدین (بی تا). اخلاق ناصری، تهران، امیرکبیر.

فرمehنی فراهانی، محسن و دیگران (۱۳۹۶). "چالش های (ساختاری- هویتی) تمدن نوین اسلامی و نقش ایران در کاهش و رفع آن"، دوفصلنامه پژوهش های تمدن نوین اسلامی، شماره ۱، بهار و تابستان، ص ۲۳-۴۳.

قمی، شیخ عباس (۱۴۲۱). نفس المهموم، نجف، المكتبة الحیدریه.

کیهان (۱۳۹۵). "راهپیمایی ۲۰ میلیونی اربعین محور وحدت اسلامی"، شماره ۱۴۹۲، پنج شنبه ۲۷ آبان، ص ۶.

لنیتون، رالف (۱۳۳۷). سیر تمدن، ترجمه پرویز مرزبان، تهران، تابان.

محدثی، جواد (۱۳۸۳). پیام های عاشورا، قم، فرازاندیشه.

مدیریت حوزه علمیه قم (۱۳۸۳). درآمدی بر آزاد اندیشی و نظریه پردازی در علوم دینی، قم، انتشارات مرکز حوزه علمیه قم.

مطهری، مرتضی (۱۳۹۰). مجموعه آثار شهید مطهری، تهران، صدرا، ج ۲۴.

مقرم، عبدالرزاق (۱۴۲۶). مقتل الحسین، بیروت، موسسه الخرسان.

مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۹۲). بیانات حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی؛ همایش سبک زندگی حضرت زهرا (س)، مورخه ۳ مهر.

مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۹۳). بیانات حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی، حرم کریمه اهل بیت (ع)، مورخه ۲۲ آذر

مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۹۵). بیانات حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی در دیدار مسئولان کمیته فرهنگی اربعین حسینی، مورخه ۳ آبان.

موسوی، سید محمد و دیگران (۱۳۹۵). تأثیر برگزاری مراسم پیاده روی اربعین حسینی در کشور و افزایش شور و اشتیاق بین مردم و بخصوص نوجوانان و نقش سازنده آن بر روی تربیت نسل ارزشی در کشور، مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، شماره ۳، ص ۱۰۱-۱۱۴.

موسوی خمینی، روح الله (۱۳۸۷). "نگرشی موضوعی بر وصیت نامه سیاسی - الهی امام خمینی"، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.

نجمی، محمد صادق (۱۳۷۵). پیام عاشورا، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم دفتر انتشارات اسلامی.

نصر، حسین (۱۳۸۴). علم و تمدن در اسلام، ترجمه احمد آرام، تهران، علمی و فرهنگی.

نوری، حسین (۱۴۰۸). مستدرک الوسائل، بیروت، انتشارات آل البيت لاحیاء التراث، ج ۱.